

ALGEBRA 28.5.

$S \geq T$. $\text{Gal}(S/T) = \{ \varphi : S \rightarrow S \mid \begin{array}{l} \text{T-autom.} \\ \varphi(t) = t \quad \forall t \in T. \end{array} \}$

$S = T(a_1, \dots, a_n)$, a_i alg. ned T

$\Rightarrow \varphi \in \text{Gal}(S/T)$ jedu. méně hodn. $\varphi(a_i)$.

T.24.1 $T \leq S$, $f \in T[x]$, $A \subseteq S$ min. víclo břemí f v S/T .

$\forall \varphi \in \text{Gal}(S/T)$ je $\varphi|A$ permutace ve A &

$\text{Gal}(S/T) \rightarrow S_A$ je grupový hom.

D8. $f = \sum c_i x^i$, $\alpha \in S$ kořen.

$$0 = f(\varphi(\alpha)) = \sum c_i \varphi(\alpha)^i \stackrel{T\text{-aut.}}{=} \sum \varphi(c_i) \varphi(\alpha)^i = \varphi\left(\sum c_i \alpha^i\right) = \varphi(f(\alpha)) = \varphi(0) = 0.$$

Tedy $\varphi(\alpha)$ taky kořen.

Ale polud $\alpha \in T$, pak $\varphi(\alpha) = \alpha \in T$.

φ je proti $\Leftrightarrow$ Tedy jiný kořen α' x mi ve α neoblasti.

Tedy $\varphi|A$ je proti' zobrazení na A .

A je lom. množ. $\Rightarrow \varphi|A$ je bijekce, t. i. permutace.

Grupový hom. ✓

Pi. $\alpha \in R$, $\alpha \neq 0$. $\text{Gal}(\mathbb{Q}(\sqrt{\alpha})/\mathbb{Q}) \ni \varphi$

$f = x^2 - \alpha \in \mathbb{Q}[x] \Rightarrow \varphi$ permutuje kořeny v $\mathbb{Q}(\sqrt{\alpha}) \setminus \mathbb{Q}$.

$A = \{\sqrt{\alpha}, -\sqrt{\alpha}\}$. Tedy $\varphi(\sqrt{\alpha}) = \begin{cases} \sqrt{\alpha} \\ -\sqrt{\alpha} \end{cases}$.

Zároveň φ je jedn. méně hodnotou $\varphi(\sqrt{\alpha})$.

$\Rightarrow$ nejprve 2 možné prvky $\text{Gal}(\mathbb{Q}(\sqrt{\alpha})/\mathbb{Q})$, a zde

$$a + b\sqrt{\alpha} \mapsto \begin{cases} a + b\sqrt{\alpha} \\ a - b\sqrt{\alpha} \end{cases} \quad \text{Svedlo x očividně, že oba jsou } \mathbb{Q}\text{-autom.}$$

Pi. $\alpha \in R$, $\sqrt[3]{\alpha} \notin \mathbb{Q}$. $\text{Gal}(\mathbb{Q}(\sqrt[3]{\alpha})/\mathbb{Q}) \ni \varphi$

$f = x^3 - \alpha$ [notace: je to min. pol. pro $\sqrt[3]{\alpha}$]

Ale kořeny f v $\mathbb{C}$ jsou $\sqrt[3]{\alpha}$, $\xi_3 \sqrt[3]{\alpha}$, $\xi_3^2 \sqrt[3]{\alpha}$, kde $\xi_3 = e^{\frac{2\pi i}{3}}$.

$\Rightarrow A = \{\sqrt[3]{\alpha}\} \Rightarrow \varphi(\sqrt[3]{\alpha}) = \sqrt[3]{\alpha} \Rightarrow \varphi = \text{id}$ a Gal je 1-pruhová!

24.2 Jednosměrnost řeš. a rozdil. nedt. [bez důležit.]

Tipoměr! T telos, $f \in T[x]$, $\deg f \geq 1$.

• Korenové nedt. = $S \geq T + \mathbb{Z}$. $\exists a \in S, f(a) = 0 \wedge S = T(a)$.

• Rozkladové nedt. = $S \geq T + \mathbb{Z}$. $\exists a_1, \dots, a_n \in S$:

$$S = T(a_1, \dots, a_n) \quad \& \quad f \parallel (x-a_1) \cdots (x-a_n).$$

Př. $T = \mathbb{Q}$. Korenové': rozdil. množinu nejít jako podmnožinu ... díl. se' sledu' větě algebra. $\Rightarrow f \in \mathbb{C}$ rozhledové' ne řeš. címitele. Pod def. $S = \mathbb{Q}(a_1, \dots, a_n) \rightsquigarrow$ rozdil.

$$S = \mathbb{Q}(a_i) \rightsquigarrow \text{řeš.}$$

Př. $x^2 + 1 \rightsquigarrow a_1 = i, a_2 = -i$.

$$\text{Korenové'} \quad \mathbb{Q}(i) = \mathbb{Q}(-i)$$

$$\text{Rozkladové'} \quad \mathbb{Q}(i, -i))$$

• $x^3 - 1 \rightsquigarrow$ řešený $\vee \mathbb{C}$: $1, \xi_3, \xi_3^2$.

$$\text{Korenové'} \quad \mathbb{Q}(1) = \mathbb{Q}, \quad \mathbb{Q}(\xi_3) = \mathbb{Q}(\xi_3^2).$$

Veta 24.2 (jednosměrnost řešených a rozdil. nedt.).

T telos, $f \in T[x]$, $\deg f \geq 1$.

1) je-li f irreducibilní, pak kžde' dvě korenové' nedt. f nad T jsou T -isom.

2) kžde' dvě rozkladové' nedt. f nad T jsou T -isom.

Návaznost 1) Majme řeš. nedt. $T(a), T(b)$.

a, b alg. nad $T \Rightarrow T(a) = T[b] = \{g(a) \mid g \in T[x]\}$

Definujme $T(a) \longrightarrow T(b)$. Toto sobr. je kbledaný
 $g(a) \longmapsto g(b)$ $+T$ -isom.

[napřed se ale musí dle, že to je dobré def.]

24.3 Galoisská grupa polynomu

Def. $f \in T[x], \deg f \geq 1$. Gal. sk. polynomu f nad T je

$\text{Gal}(f/T) = \text{Gal}(S/T)$ pro kždenou' rozkladové' nedt.

S polynom f nad T .

• Dále' to smysl? S_1, S_2 rozdil. nedt. $\Rightarrow$ (V.24.2)

S_1, S_2 jsou T -isom. $\stackrel{CV}{\longrightarrow} \text{Gal}(S_1/T) \cong \text{Gal}(S_2/T)$.

Takže $\text{Gal}(f/T)$ je dobré def. ($\cong$ nejsou isom.)

Př. $\alpha \neq 0$. $\mathbb{Q}(\sqrt{\alpha})$ je rozll. nedt. $x^2 - \alpha$ a tedy
 $\text{Gal}(\mathbb{Q}(\sqrt{\alpha})/\mathbb{Q}) = \text{Gal}(\mathbb{Q}(\sqrt{\alpha})/\mathbb{Q}) = \{\sqrt{\alpha} \mapsto \pm \sqrt{\alpha}\} + \mathbb{Z}_2$

$\sqrt[3]{\alpha} \notin \mathbb{Q}$. $\text{Gal}(\mathbb{Q}(\sqrt[3]{\alpha})/\mathbb{Q}) = \{1\}$, ale totto není $\text{Gal}(\mathbb{Q}(\sqrt[3]{\alpha})/\mathbb{Q})$
 bo $\mathbb{Q}(\sqrt[3]{\alpha})$ není rozll. nedt.
 [plati' $\text{Gal}(\mathbb{Q}(\sqrt[3]{\alpha})/\mathbb{Q}) \cong \mathbb{Z}_3$]
 $(\sqrt[3]{\alpha} \mapsto \zeta_3 \cdot \sqrt[3]{\alpha}) \mapsto j$

T. 24.5 (zákl. vlast. Gal. skup) T telos, $f \in T[x]$, def $f \geq 1$, $S =$ rozll. nedt.
 f ned T .

- 1) $\text{Gal}(S/T)$ je izomorfí podskupiny symetr. skupiny S_m , kde
 $m = \text{počet různých kořenů } f \in S \setminus T$.
- 2) f irreducibilní $\Rightarrow$ $\nexists$ kořeny $a, b \in S \exists \varphi \in \text{Gal}(S/T)$:
 $\varphi(a) = b$.
- 3) $T \leq S \leq U$, kde U je rozllad. nedt. nejakeho pol. ned T .
 Pak $\text{Gal}(U/S) \cong \text{Gal}(U/T)$ a $\text{Gal}(U/T)/\text{Gal}(U/S) \cong \text{Gal}(S/T)$.

[zápisem jen dle 1)]

Dl. 1) $A = \{a_1, \dots, a_m\} =$ kořeny $f \in S \setminus T$.

T. 24.1 $\Rightarrow \forall \varphi \in \text{Gal}(S/T) \quad \varphi|_T$ je permutace A . a
 $\psi: \text{Gal}(S/T) \rightarrow S_A$ je hom.

Dl. 2) φ je prostel: S rozllad. nedt. $\Rightarrow S = T(a_1, \dots, a_m)$
 Cili $\forall \varphi$ je jednoz. určené hodnotami $\varphi(a_1), \dots, \varphi(a_m)$,
 iili $\varphi|_T$ jednoz. určuje $\varphi \Rightarrow \varphi$ je prostel.

Tedy podle 1. v. o izom.: $\text{Gal}(S/T) \cong \text{Im } \varphi \leq S_A \cong S_m$.

2) plývá $=$ dle 2. jednoz. rozll. nedt.

3) Použij 1. v. o izom.

$\Phi: \text{Gal}(U/T) \rightarrow \text{Gal}(S/T) \quad \left\{ \begin{array}{l} \text{ověřte}, \\ \varphi \mapsto \varphi|_S \end{array} \right\}$ to funguje.

$\text{Im } \Phi = \text{Gal}(S/T) \dots$ zde užíváme jedn. rozll. nedt.

$\text{Ker } \Phi = \varphi \Leftrightarrow \varphi|_S = \text{id} \Leftrightarrow \varphi(s) = s \forall s \in S \quad \left\{ \begin{array}{l} \text{Ker } \Phi = \text{Gal}(U/S) \\ \Leftrightarrow \varphi \in \text{Gal}(U/S) \end{array} \right\} \quad \begin{array}{l} \text{Ker } \Phi = \text{Gal}(U/S) \\ \cong \text{Gal}(U/T) \end{array}$

Příklad: $\text{Gal}(\mathbb{Q}(\sqrt{2}, \sqrt{3})/\mathbb{Q}) \cong \mathbb{Z}_2$.

T. 24.1 Pro polynomy $x^2 - 2$, $x^2 - 3$.
 $\Rightarrow \varphi(\sqrt{2}) = v\sqrt{2}$ pro $v = \pm 1$. } jednosložné mění φ .
 $\varphi(\sqrt{3}) = v\sqrt{3}$ pro $v = \pm 1$.

$$\mathbb{Q}(\sqrt{2}, \sqrt{3}) = \mathbb{Q}[\sqrt{2}, \sqrt{3}] = \{ a + b\sqrt{2} + c\sqrt{3} + d\sqrt{6} \mid a, b, c, d \in \mathbb{Q} \}$$

$\downarrow \varphi_{v,v}$

$$a + b v \sqrt{2} + c v \sqrt{3} + d v v \sqrt{6}$$

Je tyto třídy ověřit, že když volba v, v funguje.
 třídy $\varphi_{v,v} \in G$.

Na rovnou: $\varphi_{v,v}$.

- Zatím náleží, že $|G| \leq 4$.
- Zároveň: $\mathbb{Q}(\sqrt{2}, \sqrt{3}) = \mathbb{Q}(\sqrt{2} + \sqrt{3})$, kde $\alpha = \sqrt{2} + \sqrt{3}$, $\alpha^4 = x^4 - 10x^2 + 1$.
 Tedy máme 4 různých α podle T. 24.5(2) $\exists \varphi_i \in G$:
 $\varphi_i(\alpha_i) = \alpha_i$

$$\Rightarrow |G| \geq 4$$

- Dohromady $|G|=4$ & $G = \{\varphi_{v,v} \mid v, v = \pm 1\} \cong \mathbb{Z}_2 \times \mathbb{Z}_2$

$$\begin{aligned} \varphi_{1,1} &\mapsto (0, 0) \\ \varphi_{1,-1} &\mapsto (0, 1) \\ \varphi_{-1,1} &\mapsto (1, 0) \\ \varphi_{-1,-1} &\mapsto (1, 1) \end{aligned}$$

Posl. V čer. O pro rozsl. ned. S plati': $[S:T] = |\text{Gal}(S/T)|$

$$\xi_n = e^{\frac{2\pi i}{n}}$$

L. 24.6 Ufa $a \in \mathbb{Q}$. Rozkladové násil. polynomu $f = x^n - a$ nad $\mathbb{Q}$
 je $\mathbb{Q}(\xi_n, b)$, kde b je libovolný komplexní kořen f .

Dl. kompl. řešení $x^n - a$ jsou právě $b \cdot \xi_n^\ell$, $\ell = 0, -1, \dots, n-1$:

$$\text{Bo} \quad f(b \cdot \xi_n^\ell) = b^n \cdot \underbrace{\left(e^{\frac{2\pi i}{n} \cdot \ell}\right)^n}_{=} -a = b^n - a = 0.$$

$\Rightarrow$ melem u řešení polynomu $-tupné u \Rightarrow$ melem už všechny.

Rozsl. ned. $S = \mathbb{Q}(b, b\xi_n, b\xi_n^2, \dots, b\xi_n^{n-1}) = ? \mathbb{Q}(b, \xi_n) = S'$

$$\Leftrightarrow b \in S \vee \xi_n = e^{-1} \cdot (b\xi_n) \in S \quad \Leftrightarrow b\xi_n^\ell \in S'$$

T. 24-7 (Galoisový základ pro odmocniny). $\mathbb{Q} \leq T \leq \mathbb{C}$ těleso, $n \in \mathbb{N}$, $a \in T$. Pak

1) $\text{Gal}(x^{n-1}/T)$ je abelovské

2) $\text{Gal}(x^{n-a}/T(\xi_n))$ je abelovské

3) $\text{Gal}(x^{n-a}/+)$ je řešitelné' grupa stupně' ≤ 2 .

Dl. $S = T(\xi_n)$, $U = T(\xi_n, b)$, kde $b \in \mathbb{C}$ je nejednoduchější kořen x^{n-a} .

1) Dl., že je izom. podgrupe $\mathbb{Z}_n^*$.

$S = \text{rozdil. nedl. pol. } x^{n-1}$ (bo kořeny jsou $1 = \xi_n^0, \xi_n^1, \xi_n^2, \dots, \xi_n^{n-1}$)

$\forall \varphi \in \text{Gal}(S/T)$ permutuje kořeny x^{n-1} , tedy $\varphi(\xi_n) = \xi_n^{\varrho}$ pro nejale' ϱ .

Co můžu učinit o ϱ ? φ je autom. tělesa $S \Rightarrow \varphi$ je taky autom. grupy S^*

$\Rightarrow \varphi$ zachovává' řády prvků $\sim S^*$

$\text{ord}(\xi_n) = n \Rightarrow \text{ord}(\xi_n^{\varrho}) = 1 \Leftrightarrow \varrho \text{ je v. d. } \text{NSD}(\varrho, n) = 1$.

Tedy mám zobrazení $\Phi: \text{Gal}(S/T) \rightarrow \mathbb{Z}_n^*$

$$\varphi(\xi_n) = \xi_n^{\varrho} \mapsto \varrho$$

To to zobrazení je prosté', bo $\varphi(\xi_n)$ jednoznačně určuje φ na $S = T(\xi_n)$

Φ se grupovým hodn.: $\varphi(\xi_n) = \xi_n^{\varrho}, \psi(\xi_n) = \xi_n^{\varphi}$

$$\begin{aligned} & (\varphi \circ \psi)(\xi_n) = \varphi(\psi(\xi_n)) = \varphi(\xi_n^{\varphi}) = \xi_n^{\varphi \varrho} \\ & \text{Tedy } \underbrace{\Phi(\varphi \circ \psi)}_{\text{ře}} = \underbrace{\Phi(\varphi)}_{\varrho} \cdot \underbrace{\Phi(\psi)}_{\varphi} \quad \therefore \end{aligned}$$

1. v. o izom.: $\text{Gal}(S/T) \cong \text{Im } \Phi \leq \mathbb{Z}_n^*$.

2) Na'vsej, neoboušíme: $\text{Gal}(x^{n-a}/S) = \text{Gal}(U/S) \ni \varphi$.

Dl., že $\text{Gal}(U/S)$ je izom. podgrupe $\mathbb{Z}_n^*$.

Kořeny x^{n-a} jsou $b \cdot \xi_n^{\varrho} \Rightarrow \varphi(b) = b \cdot \xi_n^{\varrho}$,

a to mi dělá' hodn.

$$\text{Gal}(U/S) \rightarrow \mathbb{Z}_n^*$$

$$\varphi(b) = b \cdot \xi_n^{\varrho} \mapsto \varrho \quad - \text{Ověřte si, že vše OK.}$$

3)

$$3) \text{Gal}(x^n - a/\tau) = \text{Gal}(\mathbb{Q}/\tau)$$

$U = \tau(\xi_n, b)$ -- rovník. neděl. pro $x^n - a$ (podle č. 24.6)

$$S = \tau(\xi_n)$$

Rozšíření $\tau \leq S \leq U$.

$$\text{Č. 24.5(3): } \text{Gal}(U/S) \trianglelefteq \text{Gal}(\mathbb{Q}/\tau)$$

K řešitelnosti potřebujeme řetězec podgrup

$$\{\text{id}\} \leq \text{Gal}(U/S) \leq \text{Gal}(\mathbb{Q}/\tau),$$

$$\text{Kde } \text{Gal}(\mathbb{Q}/S)/_{\{\text{id}\}} \text{ a } \text{Gal}(\mathbb{Q}/\tau)/_{\text{Gal}(\mathbb{Q}/S)} \text{ jsou abeliovské}$$

$$\text{Gal}(\mathbb{Q}/S)$$

abel. podle 2)

$$\text{Gal}(S/\tau)$$

abel. podle 1).

Stupeň řešitelnosti = délka nejkratšího řetězce, když řetězec

má v řetězci délku 2 $\Rightarrow$ stupeň řeš. ≤ 2 .

(ale mohlo by být, že $\text{Gal}(\mathbb{Q}/\tau)$ je abel., tedy stupeň řeš. = 1)